

EXPORT RISK MONITOR

“Upravljati rizicima - prkositi krizama”

Dvomjesečni newsletter za Hrvatske izvoznike

Čitanje analiza, uvida i prikaza može vam pomoći da saznate ponešto i o budućim događajima od kojih će neki postati i udarna vijest.

Ako ste pročitali današnji tisak ili pogledali upravo emitirane TV vijesti, sigurno ste saznali dosta toga o jučerašnjim događajima. Potom ste prosurfali vašim omiljenim portalima i saznali još ponešto o najnovijim događajima diljem svijeta. S druge strane čitanje analiza, uvida i prikaza može vam pomoći da saznate ponešto i o budućim događajima od kojih će neki postati i udarna vijest. Filozofija publikacije koja je pred vama slijedi ovu logiku. Analitički sadržaji koji popunjavaju ovaj newsletter fokusirani su na dinamiku dubljih struktura, onu dinamiku koja prethodi događajima o kojima čitamo u redovitim

novinskim člancima. U tom smislu Export Risk Monitor može postati dobra alternativa vašem uobičajenom obrascu informiranja.

Dragan Dorotić Džolić

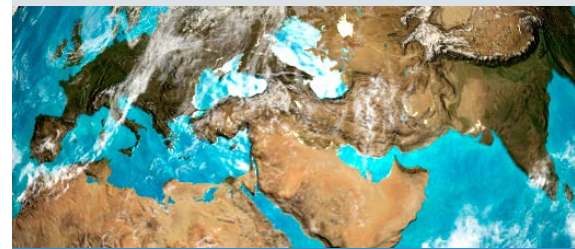

CENTAR ZA ISTRAŽIVANJE
GLOBALNIH RIZIKA

POLITIKA . EKONOMIJA . DRUŠTVO

www.globalriskcentre.hr

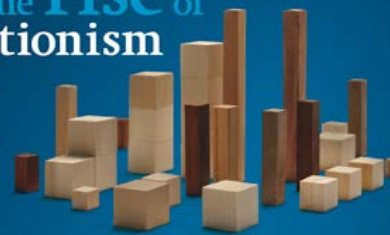
U OVOM BROJU

Izbori u 2014

2

The rise of
protectionism

Protekcijonizam u izbornoj godini 4

FX rizik 6

Politički rizik 7

Geopolitički rizik 8

Indeks otvorenosti tržišta 11

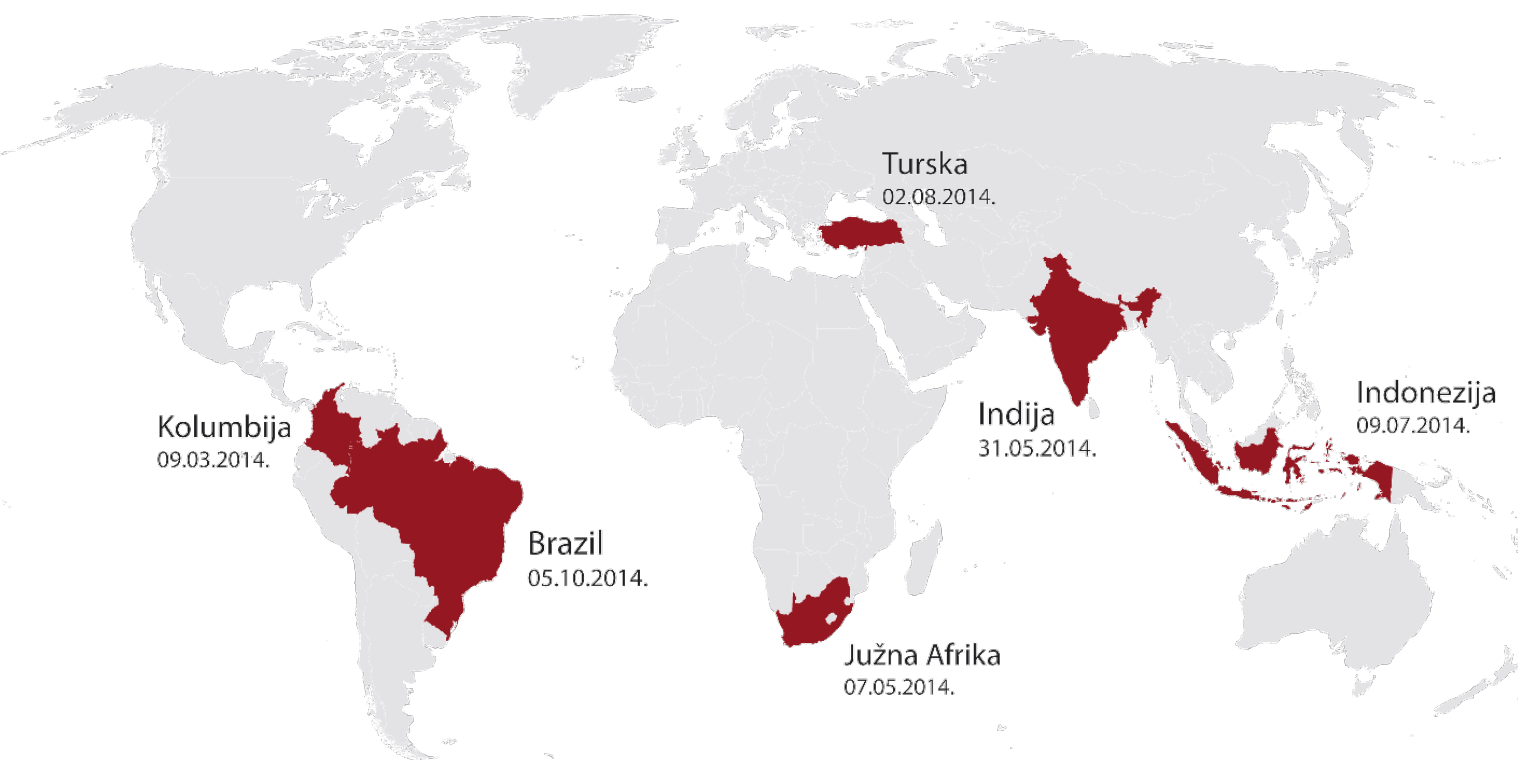
Izbori u 2014 – izazov za globalnu ekonomiju

Brazil , Kolumbija, Indija, Indonezija, Južna Afrika i Turska u ovoj godini bira zakonodavnu vlast ili predsjednika zemlje.

U 2014 godini građani šest velikih tržišta u nastajanju (eng. emerging markets) izići će na birališta. Brazil , Kolumbija, Indija, Indonezija, Južna Afrika i Turska u ovoj godini bira zakonodavnu vlast ili predsjednika zemlje. Zanimljivo je da je u svih šest zemalja vladajuća garnitura na poziciji gotovo desetljeće ili više. Upravo u toj činjenici počiva izazov predstojećeg izbornog ciklusa. Socijalna dinamika tzv. tržišta u nastajanju bitno je izmjenjena proteklih godina. Politički izazovi poput usporavanja rasta, problema nedorečenog ekonomskog modela, i snažnog rasta zahtjeva nove srednje

klase, kreiraju naglašenu nesigurnost. Kao što smo mogli vidjeti u 2013 godini na primjeru Brazila, Turske, Rusije ili Kolumbije, političke frustracije i neispunjena očekivanja lako mogu dobiti svoj izraz na ulicama.

Politički, ekonomski i društveni uvjeti u svakoj od spomenutih zemalja bitno su različiti. Ipak, svima je zajednički rizik od predizbornih populističkih vladinih politika (rizik političko - poslovnog ciklusa). To u praksi obično znači povlačenje reformi, porezne smicalice, rast protekcionizma, fiskalne stimuluse bez

Izvor: CIGR

ekonomskog opravdanja i slično. Posljedica je obično poremećaj zdravih tržišnih impulsa i stresna postizborna godina za investitore.

Specijalizirani analitičari diljem svijeta imaju svoja viđenja razvoja nakon izbora u svakoj od navedenih zemalja.

Jedan od takvih uvida, pozitivan razvoj predviđa Kolumbiji. Iako oslabljen jesenskim prosvjedima kolumbijski predsjednik Juan Manuel Santos osvojiti će drugi mandat. Kolumbiju na političkom planu očekuje konačno pacificiranje FARC-a, odnosno okončanje dugotrajnog mirovnog procesa. Predviđa se i daljnji nastavak reformi, a mogući su eventualni problemi s razvojem infrastrukture i regulacijom ekstraktivnog sektora.

I Brazil je opisan sličnim pozitivnim tonovima. Očekuje se reizbor Dilme Rousseff te nastavak reformi kojima je osobit prizvuk dodalo niz prosvjeda i akcija tijekom 2013 godine. U fokusu su fiskalna konsolidacija, porezna reforma, borba protiv korupcije, regulacija energetskog sektora.

U Južnoj Africi ANC bi mogao ostati na vlasti, ali sa znatno manjim udjelom u vlasti nego što je to bilo prije. U fokusu su sindikati, ekstraktivni sektor i naglašen distributivni politički rizik. Ipak, nakon izbora otvara se mogućnost provedbi reformskih politika kroz nove koalicije. U Indiji sentiment investitora ohrabruje Narendra Modi svojom probiznis orijentacijom. Modi je provjeren na nacionalnoj razini ali i dočekan sa skepsom analitičara koji sumnjaju u mogućnost provedbi reformi na federalnoj razini. Tursku očekuje vrlo turbulentna godina

koju će karakterizirati rivalstvo Tajipa Erdogana s ostalim liderima vladajuće garniture u predvečerje predsjedničkih izbora. Konstitucionalne zavrzlake i borba oko podjele moći ne obećavaju stabilnost i ruše nadu u povratak konstruktivnih javnih politika.

Indoneziju karakterizira rast nacionalističke i populističke retorike, problemi s domaćom valutom i nastojanje da privuče više inozemnih investicija. Moguć je i rast protekcionističkih politika.

Izvor: CIGR, EURASIA

Rizik političko – poslovnog ciklusa

Rizik političko – poslovnog ciklusa počiva na pretpostavci da poslovni ciklus može biti potaknut ekonomskom manipulacijom vlade, kako bi vlada promovirala vlastite interese a prije svega ostanak na vlasti. Vladini stimulusi prema pojedinim segmentima društva i ekonomije aktivniji su u izbornoj godini te na taj način mogu poremetiti zdrave tržišne impulse što opet može dovesti do kontrakcije ekonomije nakon izbora.

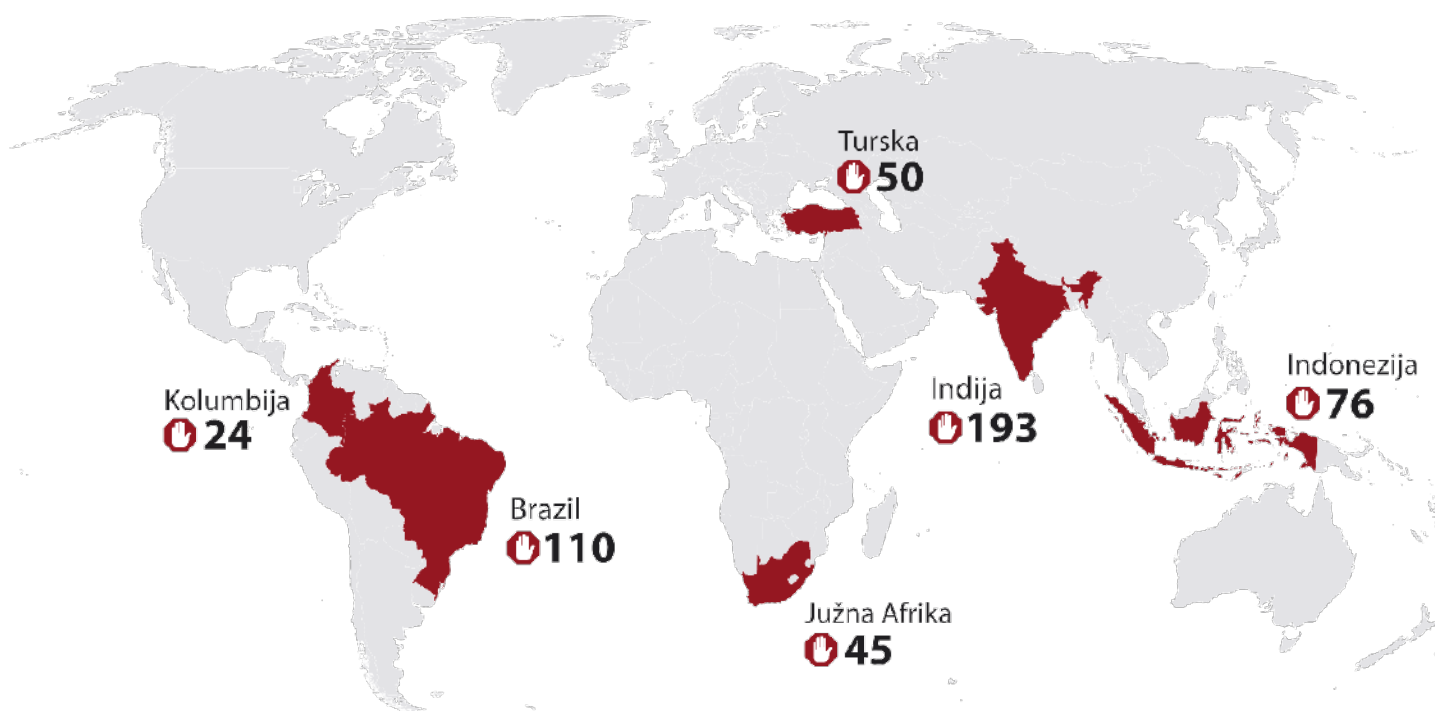
Protekcionizam u izbornoj godini

Različite mjere iz protekcionističkog arsenala često se koriste kako bi se pogodovalo pojedinim segmentima unutar zajednice te kao odgovor na vanjske ekonomske šokove.

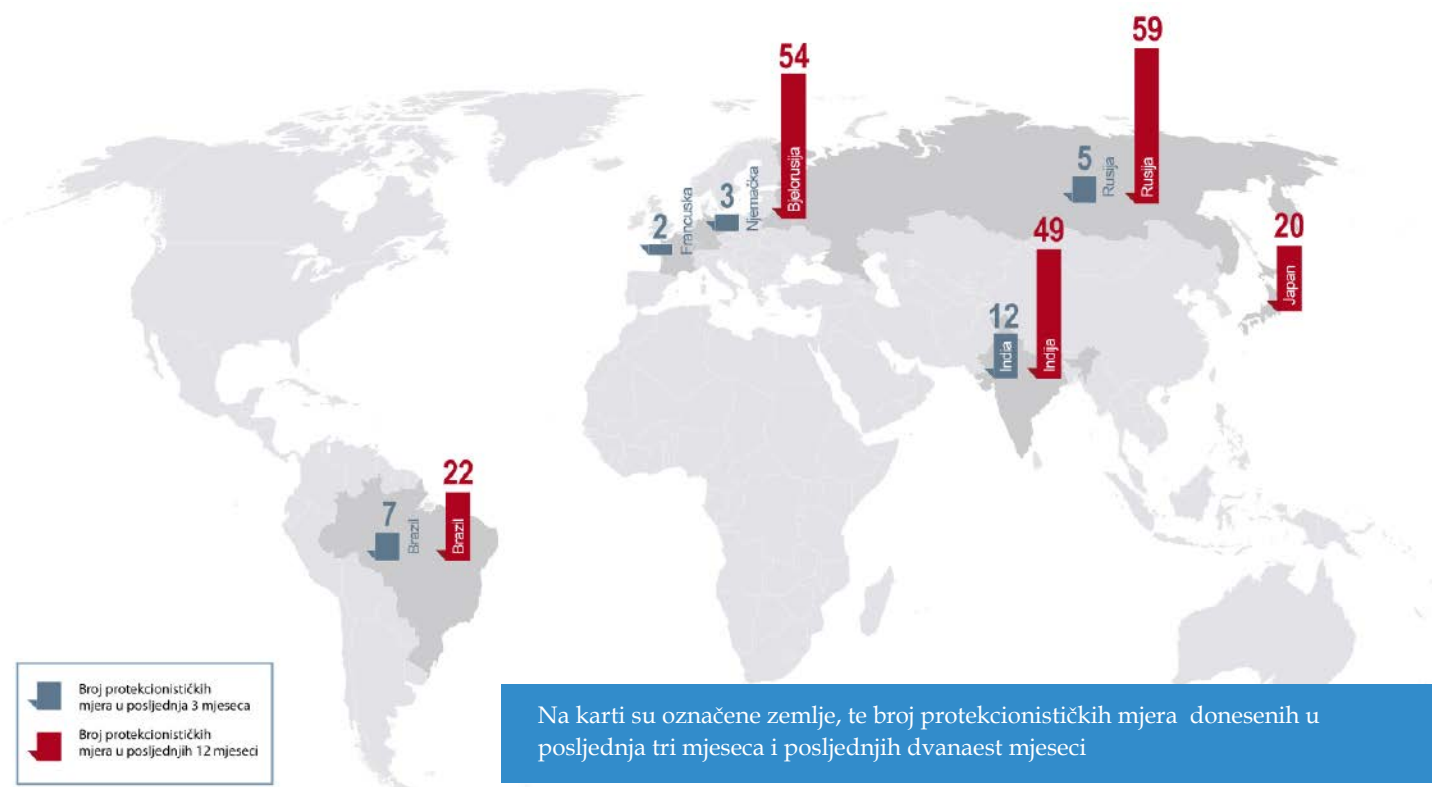
Šest značajnih svjetskih ekonomija ušlo je u izbornu godinu, to su Brazil, Kolumbija, Indija, Indonezija, Južna Afrika i Turska. Izborna razdoblje počinje otprilike godinu dana prije datuma izbora i završava nekoliko mjeseci nakon izbora. Ovaj period obično je zasićen raznovrsnim informacijama što bitno utječe na ekonomska kretanja u svakoj pojedinoj zemlji. Izborni kandidati koriste alate političkog marketinga ne samo pri obraćanju biračima nego i kako bi odobrovoljili investitorsku zajednicu. Važnu ulogu igraju i vodeće rejting agencije, jer u pravilu dolazi do snižavanja rejtinga ili procjene negativnih izgleda

nacijama u izbornoj godini, osobito onima izvan OECD-a. Različite mjere iz protekcionističkog arsenala često se koriste kako bi se pogodovalo pojedinim segmentima unutar zajednice te kao odgovor na vanjske ekonomske šokove. Izborna godina može determinirati ovakvo ponašanje vlada a ovdje ćemo pokušati prikazati kako su se ponašale spomenute zemlje od početka izbijanja globalne krize, odnosno u periodu koji je obilježio ponovni uspon protekcionizma na globalnoj razini.

CIGR

Izvor: CIGR, CEPR

Izvor: CIGR, CEPR

Statistika i posljedice protekcionističkih aktivnosti

Zemlja	Broj protekcionističkih mjera	Broj diskriminiranih sektora	Broj diskriminiranih trgovinskih partnera	Najugroženiji trgovinski partneri
 Brazil	110	38	141	Kina, SAD, Francuska, J. Koreja, Meksiko
 Kolumbija	24	28	44	Kina, SAD, Brazil, Ekvador
 Indija	193	38	176	Kina, SAD, EU, Japan, J. Koreja, UAE, Tajland, J. Afrika
 Indonezija	76	42	170	Kina, SAD, Tajland, EU, Brazil, Indija, Australija
 Turska	50	22	75	Kina, Indonezija, Indija, Tajland, Francuska, Njemačka, Brazil
 Južna Afrika	45	20	140	Kina, SAD, Indija, Njemačka, Tajland

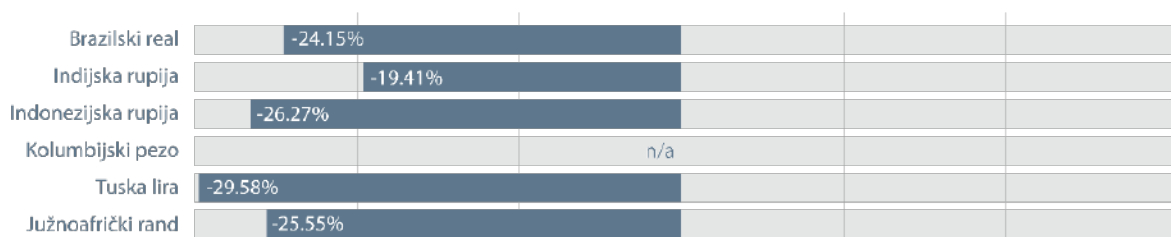
Izvor: CIGR, CEPR

Rizik deviznog tečaja / valutni rizik

U suvremenoj globalnoj ekonomiji plutajućih deviznih tečaja određeni stupanj volatilnosti deviznog tečaja je sasvim prihvatljiv. Ipak ako je pojedina valuta izložena širokim gibanjima vrijednosti tada moramo govoriti o riziku deviznog tečaja ili riziku valute.

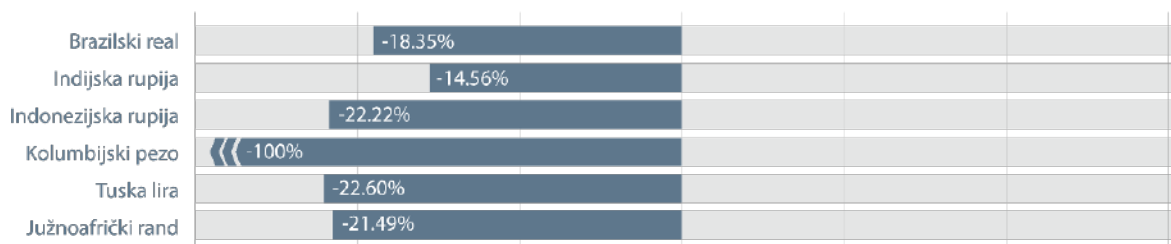
Zemlje u izbornoj godini / EURO - posljednjih 12 mjeseci

Izvor: CIGR, Euro Currency Exchange

Zemlje u izbornoj godini / Dollar - posljednjih 12 mjeseci

Izvor: CIGR, Euro Currency Exchange

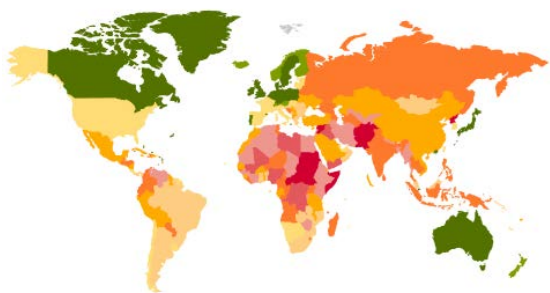
Politički rizik je najvažniji nekomercijalni rizik suvremene međunarodne trgovine

Na ovom mjestu pratimo razvoj političkih rizika na globalnoj razini. Terminološki ćemo se oslanjati na definicije koje koristi MIGA (Multilateralna investicijska garancijska agencija, članica grupacije Svjetske banke). MIGA pokriva pet tipova političkog rizika:

- Nemogućnost pretvaranja valute i ograničavanje transfera
- Izvlaštenje (eksproprijacija)
- Rat, terorizam i društveni nemiri
- Kršenje ugovornih obveza
- Neizvršenje finansijskih obveza.

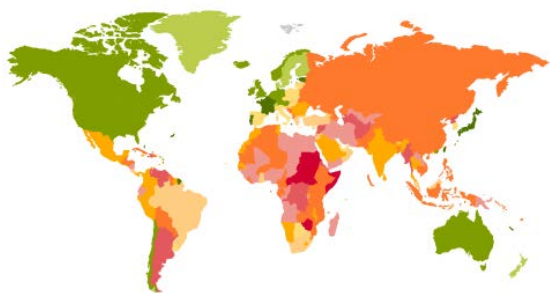
Također ćemo koristiti terminologiju uobičajenu u svjetskoj poslovnoj praksi, te definicije koje koristi [CIGR](#).

Politički rizici / Veljača 2014.

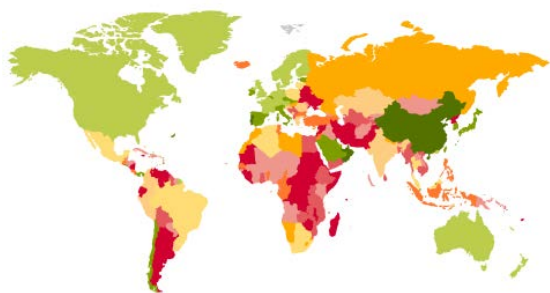
Rat, terorizam i društveni nemiri

Rizik se odnosi na gubitke uslijed oštećenja, uništenja ili nestanka materijalne imovine ili cjelokupnog prekida poslovanja (potpuna nemogućnost obavljanja osnovnih poslovnih operacija koje su ključne za financijsku održivost projekta) izazvanih politički motiviranim činom rata ili društvenim nemirima u državi, uključujući revoluciju, ustanak, puč, sabotažu i terorizam.

Izvlaštenje (ekspropriacija)

Rizik se odnosi na gubitake koji proizlaze iz određenih aktivnosti vlade koje mogu smanjiti ili ukinuti vlasništvo ili prava na osigurano ulaganje, ili kontrolu nad istima. Osim izravne nacionalizacije i zapljene, rizik se osigurava i od „tihog“ izvlaštenja – niza aktivnosti koje tijekom vremena vode do izvlaštenja.

Nemogućnost pretvaranja valute i ograničavanje transfera

Rizik se odnosi na gubitke koji proizlaze iz nemogućnosti ulagača da na zakonit način pretvori lokalnu valutu (kapital, kamate, glavnice, profit, tantijeme i drugo) u konvertibilnu valutu (dolar, euro, jen) i/ili da izvrši transfer konvertibilne valute iz zemlje domaćina u kojoj je takva situacija rezultat aktivnosti ili izostanka aktivnosti vlade.

Kršenje ugovornih obveza

Rizik se odnosi na gubitke koji proizlaze iz kršenja ili nepriznavanja ugovora s ulagačem od strane vlade (npr. ugovora o koncesiji ili ugovora o kupnji električne energije). Rizik raskida ugovora može se proširiti na ugovorne obveze tvrtki u državnom vlasništvu u određenim okolnostima.

Geopolitički rizici u 2014.

SAD - opadanje vanjskopolitičkog kapitala

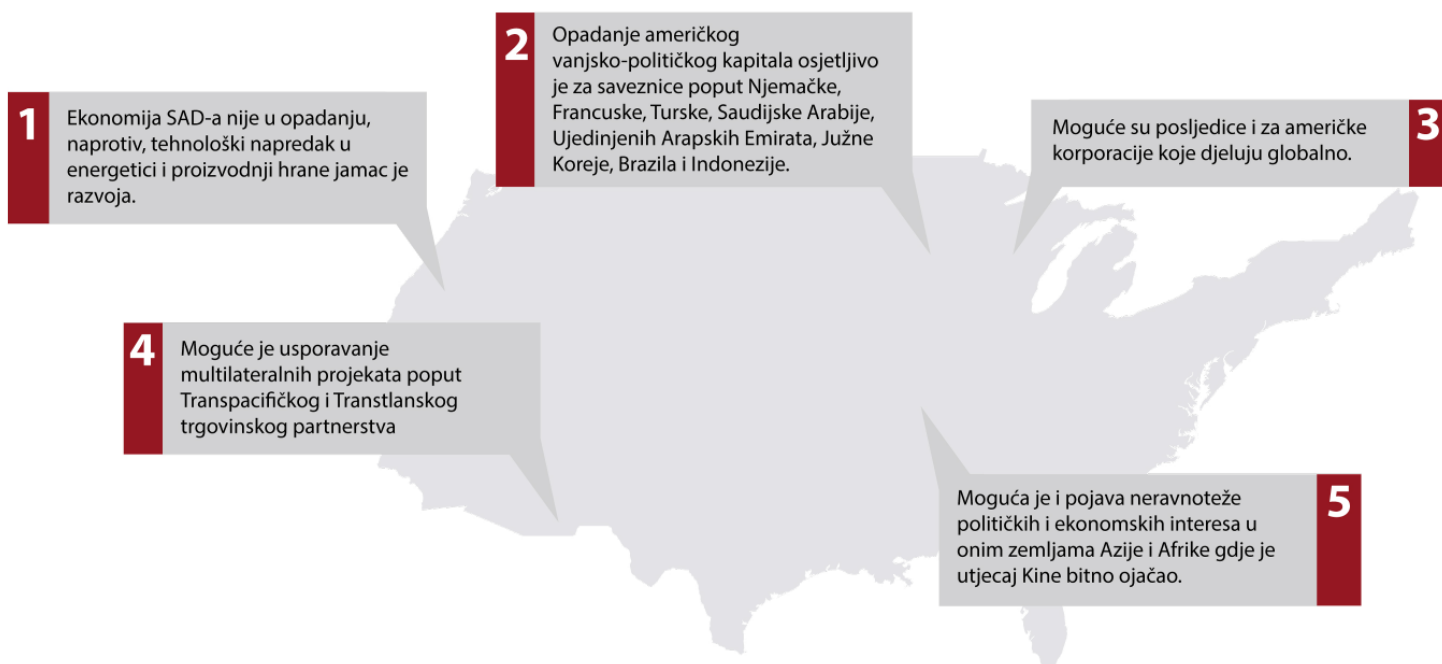
Geopolitičko mapiranje nije potpuno, a možda niti moguće bez sagledavanja velike slike iz perspektive najsnažnijeg geopolitičkog aktera. SAD još uvijek ima najmoćnije poluge za globalno djelovanje, tu je vojni, politički, financijski i kulturni potencijal bez pandana u suvremenom svijetu.

Ekonomija SAD-a nije u opadanju, naprotiv, tehnološki napredak u energetici i proizvodnji hrane, dobri demografski pokazatelji te stabilna socio-politička slika jamac su razvoja. Povjerenje investitora u gospodarstvo SAD-a i američki dolar nije poljuljano unatoč unutarnjim političkim trvenjima.

Isto se ne bi moglo reći kada je u pitanju američka vanjska politika. Uzroci tomu su strukturne naravi, djelimice povezani s preferencijama birača u SAD-u ali i geopolitičkom i geoekonomskom akcijom ostalih aktera u globalnoj areni. Rezultat je slabo definirana i ponešto umanjena uloga SAD-a u svijetu. Postavlja se pitanje kakve su posljedice opadanja američkog vanjsko

političkog kapitala u svijetu ili percepcije takvog stanja. Analitičari smatraju da je takvo stanje posebno osjetljivo za zemlje saveznice iz tzv. drugog kruga uključujući Njemačku, Francusku, Tursku, Saudijsku Arabiju, Ujedinjene Arapske Emirate, Južnu Koreju, Brazil i Indoneziju. A ekonomske i političke posljedice po SAD će postati vidljive u narednom periodu. Američke korporacije očekuje izazovnije poslovno okruženje, bilo da se radi o bankama, telekomunikacijama i kartičnim kućama pri susretu s njemačkom ili brazilskom regulatornom praksom ili primjerice trgovcima oružjem u Turskoj i zemljama zaljeva.

Općenito slabljenje multilateralnih nastojanja SAD-a podriva akcije poput Transpacifičkog i Transatlantskog partnerstva te eventualne akcije kažnjavanja, poput podrške za podizanje međunarodnog embarga. Blijeda vanjska politika SAD-a komplicira ravnotežu ekonomskih i političkih interesa zemljama u dijelovima Azije pa i Afrike gdje je utjecaj Kine strelovito porastao.

Kina - Nabujale geopolitičke ambicije

Geopolitička slika nije potpuna bez kontinuiranog praćenja Kine. Kina je posljednjih godina najdinamičniji geoekonomska i geopolitički globalni akter. U 2014 godini kineska političko-ekonomska slika nastavlja se na val reformi donesenih potkraj prošle godine. Ekonomski gledano najveće rizike donosi liberalizacija financijskog sektora, pitanje solventnosti bankarskog sektora te pitanje moralnog hazarda u istom sektoru.

Očekivani rizici su povezani i s pitanjima zagađenja okoliša., dok određena regulatorna preslagivanja mogu se očekivati u industrijama koje su prekapacitirane.

Vjerojatni su i pojačani politički zahtjevi sve snažnije srednje klase kao i polagani rast nezaposlenosti. Kao svojevrsnu podršku zahtjevnim reformama kineski lider Xi Jinping formirao je novo nacionalno sigurnosno vijeće s dvostrukim fokusom na unutarnje i vanjske sigurnosne prijetnje.

Nabujale kineske geopolitičke ambicije nisu samo nužnost osiguranja inputa za daljnju ekonomsku ekspanziju nego i odličan ventil za unutar političke pritiske. Demonstracija sile u Istočnom kineskom moru te jačanje protujapanskog sentimenta mogu se tumačiti i na ovaj način.

Sve snažnija srednja klasa u Kini podiže ljestvicu političkih zahtjeva, na karti gore lijevo prikazano je stanje percepcije korupcije po regijama dok je desno prikazana razina kršenja radnih prava. Tamnija boja označava veći rizik.

Izvor: CIGR, EURASIA, MGR

2014. - perspektiva u kratkim crtama

Globalna ekonomija

- tržište sirovinama biti će uzdrmano svakim znakom zaustavljanja politike lako dostupnog novca američkog FED-a
- Kina, Indija i Brazil nositelji su globalne naftne potražnje, SAD, Japan i EU imat će ujednačenu ili manju potražnju
- rudarske kompanije diljem svijeta umanjit će svoje investicijske programe
- globalno LNG tržište ostaje stabilno do 2015 kada s isporukama kreću projekti u SAD-u i Australiji

SAD

- administracija predsjednika Obame pojačat će napore kako bi Transpacički trgovinski sporazum bio kompletiran
- očekivan je nastavak aktivne monetarne politike FED-a kroz 2014 godinu
- pregovori s Iranom su vanjsko politički prioritet SAD-a
- iako politika energetske samoodrživosti ima prioritet, SAD ostaje prisutan na Bliskom istoku

Južna Amerika

- postoji rizik masovnih uličnih prosvjeda za vrijeme FIFA World Cup u Brazilu lipnja 2014.
- Argentina je već u kampanji za izbore 2015. što ima negativne posljedice po javne politike u toj zemlji
- zemlje Andske zajednice imat će nešto brži rast nego ostatak kontinenta, ali visok rizik društvenih nemira

Azija

- Kineske reforme obećavaju dugoročnu stabilnost, ali u kratkom roku mogu izazvati šokove
- neizvjesnost oko indijskih izbora nose nemir investitorima
- geopolitička nadmetanja u Istočnom kineskom moru i Južnom kineskom moru nose značajan rizik

Bliski istok/Sjeverna Afrika

- stabilnost u Turskoj ovisi o sporazumu unutar AKP o kandidatu na predsjedničkim izborima
- rast BDP-a u Egiptu ovisan je o pomoći zaljevskih zemalja, procjena je oko 3,5%
- iznimno burna godina predstoji Iraku
- zemlje zaljeva neće biti zadovoljne zapadnjačkom politikom spram Irana i Sirije

Rusija/ZND

- raste ruski utjecaj u Centralnoj Aziji
- u Rusiji konvergiraju dva trenda, prvi je opadanje popularnosti predsjednika Putina, a drugi je ekonomska stagnacija Rusije
- aktivniji geopolitički angažman Rusije
- tranzicija u Kazahstanu i Uzbekistanu te politički problemi u Kirgizstanu mogu proizvesti političku nestabilnost

Izvor: OXAN

[Ukrajinska kriza - još jedan tekst kao skromni doprinos razumjevanju krize](#)

Countrymetrics – Indeks otvorenosti tržišta (OMI)

Istraživački tim ICC-a (Internationa Chamber of Commerce) kreirao je poseban indeks čija je svrha izmjeriti otvorenost tržišta svjetskih gospodarstava. Otvorena tržišta opisuju se kao ona s minimalnim brojem zapreka za slobodan protok roba, usluga, kapitala i rada. Tablica prikazuje 75 zemalja koje su predmet analize. Na vrhu tablice su tržišta s boljim rezultatima.

	Rank	Score		Rank	Score
Hong Kong³	1	5.5	Japan	39	3.7
Singapore	2	5.5	Saudi Arabia	40	3.7
Luxembourg	3	4.9	Italy	41	3.7
Belgium	4	4.8	Portugal	42	3.6
Malta	5	4.7	Peru	43	3.6
Netherlands	6	4.7	Spain	44	3.6
United Arab Emirates	7	4.6	Korea, Rep. of	45	3.6
Ireland	8	4.6	Viet Nam	46	3.5
Estonia	9	4.5	Turkey	47	3.4
Iceland	10	4.5	Greece	48	3.2
Switzerland	11	4.5	Thailand	49	3.2
Sweden	12	4.4	South Africa	50	3.2
Norway	13	4.4	Jordan	51	3.0
Slovakia	14	4.4	Colombia	52	3.0
Denmark	15	4.3	Indonesia	53	3.0
Austria	16	4.3	Mexico	54	3.0
Finland	17	4.2	Kazakhstan	55	2.9
Slovenia	18	4.2	Egypt	56	2.9
Canada	19	4.2	China	57	2.8
Hungary	20	4.2	Philippines	58	2.8
Czech Republic	21	4.2	Russian Federation	59	2.8
Germany	22	4.2	Uruguay	60	2.7
Bulgaria	23	4.1	Morocco	61	2.6
Australia	24	4.1	Tunisia	62	2.6
New Zealand	25	4.1	Argentina	63	2.5
Lithuania	26	4.0	India	64	2.5
Chinese Taipei	27	4.0	Sri Lanka	65	2.4
Cyprus	28	4.0	Nigeria	66	2.3
United Kingdom	29	4.0	Brazil	67	2.2
Malaysia	30	3.9	Kenya	68	2.1
Israel	31	3.9	Pakistan	69	2.1
Latvia	32	3.9	Venezuela	70	2.0
Chile	33	3.9	Uganda	71	2.0
Poland	34	3.8	Algeria	72	2.0
France	35	3.8	Bangladesh	73	1.9
Ukraine	36	3.7	Sudan	74	1.8
Romania	37	3.7	Ethiopia	75	1.8
United States	38	3.7			

Indeks otvorenosti tržišta (OMI) – poredak zemalja / Izvor: ICC

Umjesto zaključka

Brazil i Indija imaju najlošiji plasman među zemljama G-20 kada je u pitanju Indeks otvorenosti tržišta. Brazil i Indija su najveći protekcionisti od svih zemalja koje smo analizirali u ovoj publikaciji. Obje zemlje su pojačale diskriminatornu trgovinsku politiku u posljednja tri mjeseca. Brazil i Indija su u protekloj godini iskusili priličnu volatilitnost tečaja domaće valute. Uz to su i Brazil i Indija veliki izvoznici sirovina, a tržišta sirovinama prema svim predviđanjima očekuje turbulentna godina. Možemo konstatirati kako se obje ekonomije u 2014 godini suočavaju se povećanom razinom političkih i ekonomskih rizika na koje treba obratiti dodatnu pozornost. Centar za istraživanje globalnih rizika poziva sve zainteresirane izvoznike da zatraže naše publikacije:

Odricanje od odgovornosti

Informacije, projekcije, zaključci i grafike koje se iznose ili prikazuju na ovom mjestu, zasnovane su na podacima koji dolaze iz javnih izvora. CIGR je stvorio široku informacijsku bazu raznovrsnih izvora, u koje se pouzdaje ali ne jamči za potpunu točnost ponuđenih podataka. Zbog iznimne informacijske dinamike i složenosti tema koje razmatramo moguće je da se dogode promjene od trenutka pisanja teksta do trenutka njegovog čitanja. Prikazane tekstove najbolje je razumjeti kao svojevrsne uvode ili poticaje za dublje istraživanje. Prikazani tekstovi nisu preporuke za bilo koju vrstu akcije, bilo kojeg aktera u međunarodnom i globalnom prostoru, te u tom smislu CIGR nije odgovoran za daljnje interpretacije iznesenih mišljenja. Sadržaji objavljeni u ovoj publikaciji ne mogu se umnožavati, reproducirati niti objavljivati bez dopuštenja CIGR.

Impressum

Izdavač
Centar za istraživanje globalnih
rizika

u suradnji s udruženjem Hrvatski
izvoznici

CIGR

Ilica 11, 10000 Zagreb

Tel: +385 99 677 111 6

Tel: +385 91 488 885 3

www.globalriskcentre.hr

e-mail: info@globalriskcentre.hr